

Böyük qayıdışın Laçın qaranquşu

Laçın tarixən Qarabağın Qərbi Azərbaycan səmtdən giriş qapısı sayılıb. Rusiyada Romanovlar səltənətini kommunist düşərgəsinə çevirmiş bolşeviklər əzəli türk torpaqlarında özlərinin Ermənistan oyuncaq rejimini qurmaqla kifayətlənməyib 1923-cü ildə Qarabağın dağlıq hissəsində Azərbaycana tabe olan erməni muxtariyyəti yaradanda bu qapını da DQMV adlanan inzibati qurumun tərkibinə qatmaq istəmişdilər.

(ardı 5-ci səhifədə)

Müxbirlərimiz Laçından qayıdıblar

(əvvəlki 1-ci səhifədə)

Qarabağın yağı qapısı

O zaman məqsəd Ermənistanla bitişik olacaq erməni muxtariyyətinin az sonra bu sovet respublikasına birləşdirilməsi üçün coğrafi arqument yaratmaq olmuşdu. Azərbaycan Xalq Cümhuriyyətinin ərazi çevrəsinin müxtəlif xəyanətlərə daraldılmasına qarşı dayanan milli qüvvələr belə bir amansız siyasi özbaşınalığa və inzibati zorakılığa qarşı çıxmışdılar. Beləliklə, respublikanın "Nərimanovçu rəhbərliyi"nin səyləri ilə əhalisi bütünlüklə soydaşlarımızdan ibarət olan bu aralıq bölgədə eyni adlı inzibati mərkəzi olmaqla Laşın qəzası yaradılmışdı.

Sonrakı 70 illik kommunist diktaturası dövründə erməni millətçiləri dəfələrlə DQMV-nin Ermənistanla birləşdirilməsi avontürasını gerçəkləşdirməyə cəhd edəndə Laçın aralıq zonasının azərbaycanlılarından ibarət rayon olması bu qədlərin qarşısının alınmasında əsas tutulğalardan olmuşdu. Yeni Ermənistanla heç bir ortaq sınırı olmayan erməni muxtariyyətinin qonşu respublikaya birləşdirilməsi aşkar bir annessiya aktı kimi meydana gəldiyindən Azərbaycanın bu xəyanətkarlığa etirazı keçərli olmuşdu.

DQMV yaradılarda Qarabağın qapısı Laçından əli boş çıxan ermənilər sovet rejiminin süqutu prosesində bu şəhəri və rayonu işğalçılıq yolu ilə ələ keçirməyə və Xankəndiyə hərbi-siyasi körpü salmağa nail oldular. 1918-ci ildə quldur Andranikin və daşnak hakimiyyətinin hərbi birləşmələrinin aşırı bilmədiyi, Aşiq Ələsgərin "qüdrətdən səngərli-qalalı dağlar" adlandırdığı keçilməz bir ərazini Azərbaycandan ərazi və əhaliyə 3 dəfəyə yaxın kiçik olan Ermənistanın asanlıqla ələ keçirib Qarabağı işğal edə bilməsinin qısa və aydın cavabı məlumdur: ölkəmizdəki qarışıqlıq və başsızlıq, bundan da artığı – səlibçi Qərb mərkəzlərinin din qardaşlarına hərtərəfli yardımı.

Neticədə dövrümüzün qeyri-ləqal xaç ordeni Qarabağın 30 il erməni işğalında qalmasını təmin etdi.

Ümummilli lider Heydər Əliyev hakimiyyətə qayıtdıqdan sonra qısa müddətdə milli birliyi gerçəkləşdirməsi, ölkəni iqtisadi dirçəliş və tərəqqi yoluna çıxar-

göstərdiyi fədakarlıq 44 günlük Vətən müharibəsindəki tarixi rəşadətə mülki cəhəddə davamı sayılır. Prezident İlham Əliyevin ən yüksək səviyyədə həyata keçirdiyi bu hünər və qeyrət aksiyası xəyanətə qarşı Qarabağa yönəlmiş niyyətlərinin qarşısını almağa kömək etmişdir. Laçının belə bir möhtəşəm quruculuqla dünyanın ən gözəl dağ şəhərlərindən birinə çevrilməsi Qarabağ və Şərqi Zəngəzurun qonşu ölkəyə baş qapısının düşmənlilik niyyətlərinə bərdəlik bağlanması deməkdir. Bütün bunlar ağıllı, uzaqgörən Vətən övladlarının 1923-cü ildə Laçının Qarabağda əsassız olaraq qurulan erməni muxtariyyətinə

Böyük qayıdışın Laçın qaranquşu

Birinci yazı

daxil edilməsinin qarşısını almasının, nəhayət, zamanəminin faciəli gerçəklikləri baxımından (biz artıq 30 il bu amansızlıqları dadmış, bu ədalətsizlik mənəsinəndən sıyrılıb çıxmışdır) Zəfər yürüşümüzün tamamlanmasıdır.

Bu söylədiklərimiz isə nə mövzuya yorucu girişdir, nə də çağdaş tarix kitabımızın hamıya məlum ağırlı və şərəfli səhifələrinin təkrarlanmasıdır. Bu duyğu-düşüncələr – "Xalq qəzeti" üçün geniş yazı, Xalq TV üçün əhatəli sətir hazırla-

dən çəkilib. Bu magistrala paralel olaraq, dəhlizin avtomobil xətti də tamamlanmaq üzrədir. Ara məsafədə hələlik "daşıyıcı arteriya" sayılan çinçilli yolda ayrı-ayrı şirkətlərə məxsus iri maşınlar fasiləsiz olaraq Laçının bərpa edilən məntəqələrinə material, avadanlıq daşıyır. Xidmət qurumlarının maşınları əhalinin zəruri ehtiyaclarını cavablandırmaq üçün Laçına çatdırılmaqda davam edir.

Bir sözlə, ölkənin quruculuq nəbzi bu yollarda, Şərqi Zəngəzur və Qarabağın quruculuq işləri aparılan məntəqələrində döyünür. Ən yüksək sürət və Zəfərimizə layiq keyfiyyət bu misilsiz prosesin ana xəttini təşkil edir. Hələlik minik maşınları üçün aşağı sürətlə keçilən çinçilli yolu aşb Ağalıda bir balaca dincimizi alanda burada bizim kimi nəfəsinə dərən sürücülərə ayaqüstü söhbət etdik.

Ölkənin müxtəlif idarə və müəssisələrini təmsil edən bir insanları aylardan bəri bu yollarda keçən günlərdən heç bir yorğunluq hiss etmədən, yüksək əhvalda sözlər açıdılar. Onların dedikləri belə bir ümumi qənaəti ifadə etdi: "Oğullarımız qan töküüb, can verib cənnət torpaqlarımızı düşmənlərdən azad etdilər, qeyrətini ləkədən təmizləyiblər. Hər birimizin borcu bu qeyrətlə torpaqlarımızdan düşmənin mürdar izlərini silmək, yurd həsrətli soydaşlarımızı öz yurdlarına qaytarmaqdır".

Ağaldan Qubadlı səmtə döndüb, yolumuzun davamında Laçın ərazisinə yaxınlaşdıqca bölgə ilə ölkənin təminat mərkəzləri arasında nəqliyyat körpüsü salmış maşınlarla daha çox rastlaşdırdıq. Həkarəi çayının kənarı ilə hər iki tərəfdən qayalıqlarla əhatə olunmuş, yenidən qurulmaqda olan ensiz yolda mənzilə tez çatmaqda can atan yaz maşınlarına yol vermək üçün tez-tez kənarə çəkilməli olurduq.

Ağ libaşlı Laçın

dirçəldildiyi kimi, onun xayalına getirə bilmədiyi səviyyədə də alınmaq olmalıdır. Azərbaycan artıq buna nail olub. Bu dağlar "qüdrətdən səngərli-qalalı" olduğu kimi, ona əbədi sahibliyimizlə də bir daha əşlilməz, yenidən tapdağadüşməz olmalıdır. Laçını xalqımıza qaytarmış müzəffər Komandan, ümumxalq sevgisi qazanmış lider İlham Əliyev ilk sakinləri doğma evlərinə qayıtmaları münasibətilə təbrik edəndə ələ belə da dedi: "Biz bundan sonra bu yerlərdə əbədi yaşayacağıq".

Adı tarix kitablarına, şairlərin şeirlərinə düşmüş Hoçazdağın gündöğər səmtində Laçın qayasının və ona bitişik qövsvari yüksəkliklərin yamaclarında pillə-pillə ucalan Laçın 1 il də belə bir təntənəli dirçəliş qarşısında möcüzəli bir manzərə ilə cüvələndi. Şəhərin mərkəzini soruşub dolama yolla orta hissədən yuxarıya doğru qaldıq. Bu yerdə ağ örtüklü iri köşk dərhal diqqətimizi cəlb etdi.

Bu yer telekanlarda yayımlanmış və qəzetimizdə də dərc olunmuş şəkillərdən bizə ballı olan ünvan – Prezident İlham Əliyevin bu il avqustun 26-da Laçın Şəhər Günündə şəhər sakinləri ilə görüşüdüğü məkən idi. Bu həmin yerdir ki, Laçının xilaskarı, şəhəri ən yüksək tələblərlə ucaldıran dövlət başçısı həmin gün bir daha dünyaya bəyan etdi: "Laçının işğala məruz qalması böyük faciə idi, həm laçınlilar üçün, həm bütün Azərbaycan xalqı üçün. Hər bir kəndin, şəhərin işğala məruz qalması böyük faciə idi, amma Laçının işğal strateji nöqtəy-nəzərindən böyük bir sınaq idi, böyük bir fəlakət idi. Çünki beləliklə, Ermənistanla keçmiş Dağlıq Qarabağ Muxtar Vilayəti arasında coğrafi əlaqə yaradıldı və bizim sonrakı itkilərimizin başlanğıcı məhz Şuşa və Laçın ın itirilməsi idi. Bu gün biz həm Şuşa-

da, həm Laçında toy-bayram edirik, həm də sakinlər qayıdib, həyat qayıdıb. Hər bir laçınlı, hər bir keçmiş məcburi köçkünün bu gün qürur hissi ilə yaşayır. Hər bir azərbaycanlı, Azərbaycanın hər bir yerində bütün Azərbaycan vətəndaşları, dünya azərbaycanlıları qürur hissi ilə yaşayırlar ki, biz tarixi Zəfər çalaraq bütün dünyaya Azərbaycan xalqının gücünü, iradəsini göstərdik və öz doğma torpağımıza qan tökərək qayıtmışdır".

Bax, bu öyüncü gerçəyin çağdaş tariximizə həkk edildiyi ünvanda – Laçın şəhərinin sığındığı mərkəzi yüksəkliyin orta hissəsində açıq səma altında amfiteatra bənzərənən yerərdən sağa və sola, aşağı və yuxarıya şəhərin ümumi mənzərəsi ovcu içi kimi görünür. Maşından düşüb taxta məhəccərlə əhatələnmiş bu təbii eyvandan foto və video çəkilişlər

obyekti, həmçinin kommunikasiya xətlərinin hamısı – təbii qaz, su, işıq və rabitə xətləri tamamilə yenidən çəkilib. Bundan əlavə, ümumi kanalizasiya sisteminin inşası başa çatdırılıb. Şəhər bütünlüklə işıqlandırma sistemi ilə təchiz edilib. Ümumilikdə şəhər infrastrukturuna ilə bağlı işlərin 80 faizi tamamlanıb.

Laçında görülən işlər çərçivəsində buraya köçürülən ailələrin əsas məşğuliyyəti və əmək fəaliyyəti də diqqət mərkəzindədir. Bu istiqamətdə bəzi səhərlər üzrə işlər yekunlaşmaq üzrədir. Belə ki, rayonun Zerti kəndi ərazisində yaradılan aqroparkda 50-yə yaxın fabriklər və müəssisələr yaradılması nəzərdə tutulub. "Bakı Abadlıq Xidməti" tərəfindən inşa olunan bu sənaye müəssisələrində laçınlı ailələr daimi işlə təmin olunacaqlar. Artıq aqroparkda mebel və yun emalı müəssisəsi daxil ol-

maqla, 5 fabriklər fəaliyyətə başlayıb. 50-yə yaxın müəssisənin istismara verilməsi ilə 1200–1300 nəfər Laçın şəhər sakinini işlə təmin olunaçaq. Hazırda fəaliyyətə başlanmış müəssisələrdə 430 nəfər Laçın sakinini işləyir.

Zerti Aqro və Sənaye Parkında yerləşən "Zootopia" qoyun və keçi saxlama məntəqəsi, "Fəyaz bağı" istixanaları, "Gusto" ət kəsimxanası, "Həkəri" balıqçılıq təsərrüfatı, "Aydınoğlu" mebel fabrikləri fəaliyyət göstərəcəkdir. Laçın dağlıq ərazidə yerləşdiyi üçün burada havaların tez soyuması nəzərə alınaraq, əhalinin qış istiqlik ehtiyatı artıq təmin edilib. Üstəlik, Laçın şəhəri noyabrın 8-dən etibarən təbii qazla təmin olunub. İndi "mavi yanacaq" evlərə giriş və çıxış xətləri quraşdırılıb. Sakinlərin istifadəsinə verilən evlərə kombi istiqlik sistemini quraşdırılması da nəzərdə tutulub. Evlərdə və binalardan istiqlik sistemləri əvvəlcədən çəkilib, otaqlarda qızdırıcılar quraşdırılıb.

Qeyd edək ki, Laçın şəhərinə indiyədək 315 ailə, yəni 1205 nəfər köçüb. Bu ay Laçına daha 75 ailənin qayıtması gözlənilir. Zabux kəndinə 94 nəfərlik 21 ailə geri döndü. Ümumilikdə Laçın rayon ərazisində

ması, vahid komandanlığa tabe milli ordu quruculuğuna nail olması Ermənistanın işğalçılıq siyasətindən əl çəkməyib uzun sürən sühl danışıqlarını dalana aparmasından sonra Azərbaycanın Qarabağı hərbi yolla azad etməsi üçün ciddi əsaslar yaratdı. Ulu öndərin bu xəttini inamla davam etdirib xalqımızın iqtisadi, hərbi, mədəni potensialının vahid dəmir yumruğuna çevirən Prezident, Ali Baş Komandan İlham Əliyev işğalçı ölkənin yağmaçı hərbi birləşmələrinin darmadağın edilməsini, ərazilərimizin əsarətdən xilas olunmasını misilsiz bir qətiyyətlə gerçəkləşdirdi.

Sol cinahdan Laçının yaşayış məntəqələrinin ələ keçirilməsi, mərkəzdən Şuşanın azad edilməsi və Xankəndinin atəş altına düşməsi, sağ tərəfdən Murov yüksəkliklərinin aşılması düşmənin təslim aktını imzalaması ilə nəticələndi. İşğalçı gücsüzlüyünü anlayıb Ağdam, Kəlbəcər və Laçının yerlə qalan hissəsini də döyüşsüz təhvil verməyə məcbur oldu. Laçının müstəsna strateji önəmini nəzərə alıb onun mərkəzinə və sərhəd məntəqələrini məskunlaşdırmış düşmənlər ölkə onun boşaldılmasını 1 il ləngitdi.

Qeyrət və hünər marafonu

2022-ci ilin sentyabrında bu yerlərdə nəzarəti ələ keçirən Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyevin xüsusi nəzarəti altında cəmi 8 aya Laçın şəhəri, Zabux və Sus kəndlərini erməni izlərindən tamamilə təmizləyərək bu məntəqələrdə ən yüksək həyat təminatları yaradıdı. Laçın şəhərində buradan didərgin salınmış hər ailənin həyatında hər cür şəraiti olan mənzillər tikildi və əsaslı təmir edildi. 2023-cü ilin 28 mayında – xalqımızın ən əli dövlət bayramı günündə ölkə başçısının iştirakı, xeyir-duası ilə laçınlıların ilk dəstəsi doğma şəhərə qovuşmaq səadətində çatdı.

Laçın şəhərinin dirçəldilməsi və məskunlaşdırılması ilə bağlı ölkənin tikinti, xidmət və digər qurumlarından ötən bir ildə

zərəsinədək silinib atılmaqdadır.

Biz öz aramızda bu öyüncü təəsüratımızı bölüşdüyümüz anlarda qonşuluğadək son tamamlama işləri aparılan xüsusi arxitekturalı bina tərəfindən bir nəfər qrupumuzla yaxınlaşb kəfəlimizlə maraqlandı. Mərkəzi mediadan xüsusi tapşırıqla gəldiyimizi bildirdik. Həmin adam özüni təqdim edib bildirdi ki, şəhərdə irimiqyaslı abadlıq-bərpa işləri aparılan "Bakı Abadlıq Xidməti" MMC-nin nəzdində yaradılmış "Laçın Abadlıq Xidməti" İdarəsinin rəis müavini Elnur Abdullayevdir. Öz yağı ilə gəlib çıxmış bu arzuədilən adamla müsahibə olmaq fürsətini qaçırmadıq. Amma ilk sualı o verdi: "Xüsusi tapşırıqımız nədən ibarətdir?".

Bildirdik ki, laçınlıların köhnə yurda yeni sakin kimi qayıdışları şəhərdə öz-lərini necə hiss etmələri, uzun ayrılıqdan sonra müvafəqəti məskunlaşdıqları yerlərdən qayıdış yeni tipli bir şəhərdə yaşayışa necə uyğunlaşmaları, psixoloji adaptasiya mərhələsini necə keçmələri, qarşıdan gələn qış qayğıları barədə geniş yazı və videosüjet hazırlamalıyıq.

Məmnunluq, şükranlıq

Elnur Abdullayev şəhərdə aparılan xüsusi bərpa-quruculuq işlərinin nəticələrinin hərtərəfli rahatlığı və ümumi məmnunluğa xidmət etdiyindən söz açdı:

– Laçınlilar Böyük Qayıdışa dair I Dövlət Proqramı'na əsasən həyata keçirilən tədbirlərdən, dövlət qayğısından hədsiz razıdır. Hazırda Laçın şəhəri, Zabux və Sus kəndlərində 712 tikilidə işlər davam etdirilir. Bunlardan 9-u çoxmənzilli bina. Aparılan abadlıq tədbirləri çərçivəsində qeyri-yaşayış obyektləri və kommunikasiyalarla bağlı da genişçəcmli işlər görülüb. Şəhərdə 75 qeyri-yaşayış

336 ailə, yəni 1299 nəfər köçürülüb. Bütün evlərdə bərpa və əsaslı təmir işləri yüksək keyfiyyətlə aparılır və bu zaman sakinlərin arzuları da nəzərə alınır.

Reza Deqatinin hədiyyəsi

Müsahibimizin bu ümumi məlumatından sonra nisbətən yuxarıda yolun kənarında 5–6 metr enində və hündürliyində, kubvarı, dörd tərəfindən müxtəlif millətlərdən və irqlərdən olan uşaq şəkillərinin əks olunduğu nəhəng fotokompozisiya ilə maraqlandıq.

Elnur Abdullayev bildirdi:

– Bu uşaqlar məşhur mühacir soydaşımız Reza Deqatinin dünyanı müxtəlif yerlərində lentə aldığı uşaqların fotolarıdır. Onların arasında Laçına köçmüş ilk uşaqların fotoları da yer alıb. Bizim uşaqların şəkilləri ayrıca pannolarda şəhərin müxtəlif yerlərində də bəzəyir. Müəllif onlara "Laçınlı uşaqların məmnunluğu" adı verib. Bu şəkillər Azərbaycanın başına gəlmiş bəlalara inkaredilməz görüntülərlə dünyaya yayan Reza bəyin laçınlılara hədiyyəsidir. O bu təhəssüs ilə müxtəlif talei uşaqların təmsalında dünyanın gələcəyini Laçına, bu şəhərin sabahını dünyaya təqdim edir. Təkcə siz deyilsiniz, şəhərə gələn qonaqlar hamısı bu orijinal təbliğat əsəri ilə maraqlanırlar və çox duyğulanırlar. Şübhəsiz, tezliklə Laçın da ölkənin feal turizm marşrutuna qoşulacaq və təkcə bu görüntü ötən 31 ildə müsibətli günlər yaşamış, bugünkü xoşbəxtliyinə can atmış laçınlıların sühl, əmin-amanlıq, qardaşlıq çağırışlarını dünyaya yayacaq.

Tahir AYDINOĞLU,
ƏLİ NƏCƏFXANLI,
Səbuhi MƏMMƏDOV
XQ

Bakı-Laçın-Bakı

